

N.F.S. Grundtvig “Den Christelige Børnelærdom. (Oplæst i det Kiøbenhavnske Convent)”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.26, december 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1847 (SJ: 877)

US *Udvalgte Skrifter*, 9 (SJ:)

Teksten er etableret af Steen Tullberg

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Steen Tullberg, redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Anders Holm

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

|A:289|US9:65

Den Christelige Børnelærdom.

(Oplæst i det Kiøbenhavnske Convent).

Den saakaldte *Protestantiske* Kirke med sin Skole, befinder sig vist nok for mine Øine nuomstunder i saa indvortes opløst og fortvivlet en Tilstand, at den, uden en heel Reformation, fra Øverst til Nederst, er uden Redning forloren; saa jeg fristes selv til at finde det latterligt, under saadanne Omstændigheder at undersøge, hvordan en Bog man helst skulde ønske brugt ved Meddelelsen af den christelige Børnelærdom; men paa den anden Side vedkiender jeg mig den Tro, at en Reformation af Kirken og Skolen, i det mindste i Norden, ei blot er muelig, men høist rimelig, naar vi kun kan tilbagevinde den *fri Bevægelse*, som ligefra Begyndelsen har været og maa bestandig blive Protestantismens Element, og at ved en saadan fribaaren Reformation er Meddelelsen af Børnelærdommen netop en Hovedsag.

Til den fri Bevægelse er det nu vist nok nødvendigt, at den verdslige Magt gjør baade Kirken og Skolen den store Tjeneste, som Diogenes udbad sig af Alexander den Store, saa Solen kan faae Lov til at skinne paa dem, men det vilde, efter min Overbeviisning ogsaa alt være skedt i Norden, naar vi, baade som *Forældre, Præster og Theologer*, havde forstaaet os selv og villet unde Næsten samme Frihed, som vi selv forlangde, saa at ligesaa|A:290|lidt som Nogen af os vil lade sig foreskrive *hvad han skal troe*, eller *hvordan* han skal forkynde Evangelium for *sine Børn*, ligesaa|lidt vil vi foreskrive Andre det Samme eller billige at det skeer.

Udfeilsen tilbunds af den *Papistiske* Surdei derom er det altsaa egenlig, det gælder, thi den væsenlige Forskiel paa Pa|US9:66|pister og Protestanter i *christelig* Forstand, det er aabenbar den, at *Papisterne* betragte *Christendommen* som en ny *Lov*, der allevegne skal gøres gjældende paa samme Maade som *Moseloven* i *Jødeland*, og kan gøres saa i al Kiærlighed, selv med Baal til Sjælens Frelse, fordi *Sacramenterne* virke som almægtige *Tryllemidler* uafhængig af Troen til Salighed, men at alle ægte *Protestanter* tvertimod betragter *Christendommen* som et *Evangelium* eller glædeligt Budskab fra Himmelen, der naturligviis kun kan komme dem tilgode, der godvillig modtager det med Tro, medens *Sacramenterne* ei er de Vantroer til mindste Gavn, men kun til Dom, saa at naar vi, uden at kunne paatvinge Folk *Troen*, dog vil paatvinge dem *Evangeliet* og *Sacramenterne*, da efterligner vi ikke blot *Papisterne*, men arbejder os derved ind i den klareste Selvmodsigtelse, som er *aandeligt Selvmord*.

Hvordan nu *vore Lutherske* Fædre, med deres *Præster* og *Skriftkloge*, forsvarede eller undskyldte sig for *Evangeliet* og sig selv, det blev |A:291|i alt Fald deres egen Sag, men saavel til deres Undskyldning som til vor Oplysning vil vi dog bemærke, at Selvmodsigtelsen blev dem ingenlunde klar, fordi Bibellæsning og *Skriftklogskab* var i deres Øine omtrent ligesaadant et almægtigt *Tryllemiddel*, som *Sacramenterne* i *Papisternes*, saa dermed tænkte de, kunde udentvivl den saliggjørende Tro om ikke paatvinges, saa dog aftvinges de Vantroer, og om ikke indgydes saa dog indskydes Børnene. Da det nu tillige varede længe, før *vore Lutherske* Fædre fik *tvungen Confirmation* og endnu længer før de fik *tvungen Skolegang*, saa kan vi nok forstaae, hvordan de beroligede sig over den aldeles uevangeliske *Tvang*, som om den kun var endeel af den, hvormed *Forældre* maae tvinge deres umyndige Børn til deres eget Bedste, og af denne Betragtning udsprang da ogsaa alle deres *Forklaringer* af *Børnelærdommen*, den ene tørrere, koldere og stivere end den Anden, indtil vi kom, hvor vi nu er.

Vi, som har seet, at alle disse *Forklaringer* ingenlunde gjorde de Vantroer troende, men havde nær gjort alle de Troende vantroer, og vi, som veed med os selv, at jo meer man vil pine os til at troe, hvad vi finder tvivlsomt, des utroligere bliver det os, vi kan umulig berolige os paa samme Maade, som Fædrene, og maae da enten

inddrikke den klare Selv-Modsigelse, der selv efter de ægyptiske Lægers Forsikkring er dødelig Forgift, eller vi maae, efter Apostelens gode Raad, lade *Trudsel* fare, hvor |US9:67|kiærlig *Overtalelse* aabenbar ligesaavel er det eneste Kloge, som det eneste Rette.

Har vi nu besluttet os dertil, saa vi ligesaavel ved den *christelige Børnelærdom*, som ved vor Prædiken og ved alle vore Foretagender til christelig Oplysning, slet ikke tænker paa de *Modtvillige* men kun paa de *Godvillige*, ikke paa de Vantroer, men kun paa de Troende eller dog Troskyldige, da er det slet ikke vanskeligt at opdage, hvordan omtrent det |A:292|boglige Hjælpemiddel til den christelige Børnelærdoms Forplantelse maatte være, for at svare til sin Hensigt, som naturligviis er at forberede en ordenlig og frugtbar *Kirkegang*, som uden levende Deeltagelse i alt det Kirkelige er umuelig. At derimod en saadan god Haandbog for de smaa Kirkegængere vilde være vanskelig at skrive, det følger af sig selv, da hvem der veed mindst, altid er vanskeligst tilgavns at undervise, og da den *christelige Børnelærdom* desuden er noget virkelig *Nyt* for Barnet, der ikke, som det Naturlige, kan forudsættes liggende i Svøb, men maa ret egenlig meddeles; men Vanskeligheden bliver dog overkommelig, naar vi ikke tænke os Bogen overladt til sig selv eller Børnene til den, men tænke os først og fremmest *Bogen* i de rette Hænder, som er *christelige* Forældres, Skolemestres og Præsters.

Det var jo vistnok anderledes majestætisk at skrive en Bog, der kunde gaae ene, og enten omskabe de *uchristelige* Forældre, Præster og Skolemestre, eller træde i deres Sted, men en saadan Bog, seer vi paa *Bibelen*, ikke engang Vorherre kunde faae skrevet, saa der hører ikke megen Ydmyghed til at opgive den Bestræbelse som alt for æventyrlig.

Indskrænker vi nu i denne Henseende vore Ønsker til hvad der med Rimelighed lader sig haabe, da møder vi strax *Luthers* lille *Catechismus*, som en lille Bog om den christelige Børnelærdom, der netop var beregnet især paa *christelige Mødre* men dog ogsaa paa christelige *Præster* og *Skolemestre*, og som i deres Hænder og med deres levende Understøttelse giennem Aarhundreder virkede uberegnelig til Børnelærdommens godvillige og frugtbare Forplantelse.

Langtfra derfor at have Aarsag til at fortvivle om en god Bog til christelig Børnelærdom, maatte vi snarere spørge, om der behøves nogen Anden, end den der hos os ei blot har tre Aarhundredes Hævd, men i det mindste to |A:293|Aarhundredes Vidnesbyrd om mageløs velsignet Brugbarhed? Uagtet jeg imidlertid endnu hører til dem, der ved Hjælp af *Luthers Catechismus* i |US9:68|en christelig Moders Haand, har indsuget den christelige Modersmælk, saa anseer jeg den dog ingenlunde for fyldestgørende i vore Dage.

Skjøndt saaledes *Luthers* lille *Catechismus* vel igrunder er den meest *kirkelige Skolebog* hos Protestanterne, saa fattes den dog

ganske det *kirkelige Præg*, den kirkelige Sammenhæng og Fuldstændighed, og skøndt man mindst skulde ventet det af *Luther*, som ret egenlig satte Skiel mellem *Lov* og *Evangelium*, saa begynder dog hans Catechismus, som vi veed, efter gammel pavelig Skik, med Jødernes *borgerlige Grundlov*, hvad hos os er dobbelt upassende, da vi hverken, som den *Engelske Kirke*, har beholdt de ti Bud i *Alter-Tjenesten* eller *kirkelig* underkastet os den jødiske *Sabbats-Lov*. I *Luthers* og de næstfølgende Dage, da man i det mindste hos os i alt det Kirkelige langt mere fulgde sin Følelse og langt mindre gjorde sig Regnskab for Sammenhængen, medens Husene havde et langt mere kirkeligt Præg, da vare Lyderne ved den lille Catechismus naturligviis baade langt mindre iøinefaldende og til mindre Skade; men i vore Dage, da Mange endog er blevet *Præster*, uden engang at vide Besked med *Sacramenterne*, og da man forgiæves har kunnet spørge mange Confirmander om de *store Høitider*, endsige om, hvad *Kirken* var andet end et gammelt Huus; nu, seer man let, vi trænger til ganske anderledes boglig Besked om Børnelærdommen, især for at komme de Mødre til Hjelp, der vil forplante den, men dog ogsaa for at minde Præster og Skolemestre om, hvad de endelig ikke maae glemme, men, hvor det mangler, først og fremmest see til at indskyde.

Nu at spinde en saadan kirkelig Ledetraad, **IA:294**skrive en saadan Haandbog for de smaa Kirkegængere, det kunde maaskee briste for den Bedste, men Forestillingen om, *hvordan* den skulde være, er dog ikke vanskelig at fatte, thi dertil behøves blot et Overblik af *Kirken* og det *Kirkelige* hos os, som vi ønske maatte leve kraftig op og finde almindelig Deeltagelse, thi netop det Samme maae vi jo ønske, stod Alle fra Barndommen levende for Øie, tiltrak sig deres Opmærksomhed og vandt deres Yndest. Bogen skulde følgelig begynde med en jævn Oplysning om *Kirke, Præst, Søndag, Høitider* og den almindelige *Gudstjeneste*, dernæst stille *Daaben* med *Confirmationen* og *Nadveren* paa deres rette Plads i uopløselig Forbindelse med *Troens Ord, Herrens Bøn* og *Velsignelsen*, og slutte med en passende Oplysning om *Præstevielse, US9:69Brudevielse, Ligbegængelse, Huusandagt* og *Bibel-Læsning*. En smuk Afbildning af alle disse kirkelige Begivenheder og et lille kiønt Vers til hver vilde ogsaa være paa rette Sted, og en saadan Bog vilde vist nok ingen Mirakler gjøre, men vilde dog aabenbar være et godt Hjelpemiddel i christelige Forældres og Skolemestres Haand til at lægge en Grundvold, der kunde bære Alt hvad christelige Præster kunde opbygge, og det er Alt hvad vi maae forlange af en Bog. En saadan kirkelig Børnelærdom kunde vel ikke blive slet saa kort som *Luthers*, men det behøvedes ikke heller, da man nu er ganske anderledes vant til Boglæsning, og lang vilde den aldrig blive, uden den blev langtrukken, altsaa forfeilet.

Man kan nu vel godt tænke sig hvilkensomhelst *Lærebog* man vil, der i Skolen skulde fortsætte og fuldføre den christelige Underviisning, men jeg kan ikke tænke mig nogensomhelst uden

som en Feiltagelse, da intet Forsøg paa at lære Børn Systemer kan være urimeligere end Forsøget med det *christelig-dogmatiske* System, der, efter sin Natur maa være det dunkleste og meest udviklede *System* under Solen, og da al kirkelig Erfaring lærer, at saadanne Forklaringer og Lærebøger, langt fra at grundfæste de Unge i deres Tro og Daabspagt, snarere gjorde deres Christendom til en Skygge eller til en Plage, og istedenfor at drive dem til *Kirken*, kiøs dem derfra. Hvor man derfor ikke nu vil opgive den ligesaa daarlige som ulykkelige Prøve paa, af alle de smaa Kirkegængere at danne Fuskere paa *Theologi* og *Skriftklogskab*, der maa man ikke vente bedre Frugter af den *saakaldte* christelige Skole-Underviisning end hos de Fleste voxende Kulde og Ligegyldighed for Kirken og alt Kirkeligt, og hos de Andre latterlig Indbildskhed, kiedsommeligt Præk, Giendøberi osv.

Derimod kan man ikke blot men skal, ved Siden ad den kirkelige Børnelærdom, have en lille *Bibelhistorie*, der giennem en lille *Kirkehistorie* fører Tanken frem til Kirken i sin nærværende Skikkelse og Livet i den; thi deels har Erfaring lært, at *Børnene* er meget bedre tjent med en Saadan end med hele Bibelen til *eget* Brug, og deels er en saadan Bog et uundværligt Hjælpemiddel baade til at udvide de Unges Synskreds og til at give Billedet af *Christus* og hans *Menighed* den Fylde og de faste Omrids, hvorved det hos *Kirkegængerne* i det Hele kan og skal træde istedenfor Lærebygninger i christelig Dogmatik og Moral.

N. F. S. Grundtvig.
